

PRIO Geografi 9 Grundbok

Lärraranvisning Textview

Verksnummer: 40331

Lärraranvisningens innehåll

Lärraranvisningen är till för att du som undervisande lärare ska få information om hur den pedagogiskt anpassade boken skiljer sig från originalboken och hur ni kan arbeta med den. Nedan kan du läsa vad respektive del i lärraranvisningen handlar om, så att du kan förbereda och planera arbetet med läromedlet på bästa sätt.

- **Generella förändringar av boken**
Under denna rubrik beskrivs de generella tillägg och ändringar som är gjorda i den punktskriftsläsande elevens bok, till exempel på vilket sätt ikoner eller text i marginalen är hanterade.
- **Sidspecifika förändringar**
Här kan du läsa om sidspecifika tillägg och ändringar som är gjorda i den pedagogiskt anpassade boken. Det kan till exempel vara en övning som omarbetats eller en bild som flyttats.
- **Till läsaren**
I den pedagogiskt anpassade boken återfinns alltid en text som riktar sig till eleven. Samma text hittar du också i lärraranvisningen. Den innehåller information som kan vara bra för läsaren att känna till innan arbetet med boken påbörjas. Läs denna text tillsammans med eleven!
- **Pedagogiska tips**
I denna del av dokumentet hittar du pedagogiska och metodiska förslag på hur ni kan arbeta med de olika uppgifterna i boken. Du hittar också exempel på hur skolan bör tänka kring läxor, taktila bilder, provsituationer osv. Här återfinns också förslag på olika pedagogiska hjälpmedel som skolan kan behöva köpa in eller ta fram för att ni ska kunna arbeta med boken på ett bra sätt.
- **Bildbeskrivningar**
Här hittar du en sammanställning av alla de bildbeskrivningar som beskriver originalbokens bilder.

Återkoppling och synpunkter

Dela gärna med dig av dina synpunkter på den pedagogiska anpassningen av denna bok till anpassningsfunktionen@spsm.se eller ring oss på tel. 010-473 50 00.

Behöver du komma i kontakt med försäljningen går det bra att mejla till order@spsm.se eller ringa på tel. 020-23 23 00.

Trevlig läsning!

Lärraranvisning

Titel: PRIO Geografi 9 Grundbok

Författare: Ahlberg, Wiwi Isaksson, David

ISBN: 978-91-523-0575-1

Innehåll

Generella förändringar av boken	1
Sidspecifika förändringar.....	3
Till läsaren.....	4
Pedagogiska tips.....	5
Bildbeskrivningar.....	6

Generella förändringar av boken

- Pedagogisk anpassning gör läromedel tillgängliga för elever med synnedsättning genom omarbetningar av visuellt beroende text och bilder. Målet med pedagogisk anpassning är att elever med svår synnedsättning/blindhet ska kunna använda läromedlet på samma sätt som sina klasskamrater. De anpassade uppgifterna ska ha samma pedagogiska innebörd som förlagan och eleven ska vara lika självgående i den anpassade boken som de övriga klasskamraterna i sina böcker.
- Plocka upp eventuella svällpappersbilder så snart du kan och förvara pärmarna stående. Svällpappersbilderna kan klibba ihop och den tryckta punktskriften, i exempelvis innehållsförteckning och nycklar, riskerar att plattas till och om de förvaras liggande. Den tillfälliga doft som kan förekomma då svällpappersbilderna är nytryckta hinner också avta tills de ska användas av eleven.
- För att texten ska löpa på i den anpassade boken kan rutor eller bilder vara flyttade så att de står först eller sist i ett avsnitt.
- Registret finns i en egen flik.
- Baksidestexten är flyttad till bokens början.
- Fet eller kursiv text skrivs med versaler i den anpassade boken.

Bilder

- De flesta bilderna i boken har bildbeskrivningar. Det kan vara en kort notering eller en utförlig beskrivning av t.ex. en karta. Du kan läsa dem nedan i det här dokumentet. Observera att beskrivningarna ofta kan behöva kompletteras och beskrivas mer utifrån elevens förförståelse.

- Kartor över klimatzoner och några diagram har gjorts i svällpappersbilder. Läs mer under pedagogiska tips.
Även då kartorna har svällpappersbilder så har de också en kort bildbeskrivning i bokens text.
- Till boken levereras också ett antal översiktliga kartor: världen, Asien, Nordamerika och Sydamerika. Vill ni fördjupa er i kartor över individuella länder (t.ex. Kina på sid. 148) kan sådana kartor i svällpapper beställas från SPSM:s butik.
- I originalboken finns flera världskartor med färgmarkeringar. I den anpassade boken finns bildbeskrivningar för dessa kartor. Beskrivningarna är generella och inte lika detaljerade som i originalboken. Till de här bilderna finns en världskarta i svällpapper medskickad. Ni kan tillsammans markera olika länder med häftmassa eller annat taktilt, undersöka var de olika länderna i förhållande till varandra osv.

Tabeller

I den anpassade boken skrivs ibland tabeller som en lista eller så kan tabeller vara "ihoptryckta". Då är ord förkortade i tabellen. Förkortningar och förklaringar står i en nyckel innan tabellen.

Sidspecifika förändringar

54

Diagrammet finns i svällpapper.

55

Befolkningspyramiderna finns i svällpapper.

189

Uppgifterna anknyter till kartorna. Använd de svällpapperskartor som finns medskickade. I vissa fall kan de behöva kompletteras med vaxsnöre.

Uppgift 1. Markera världsdelarna med vaxsnöre på Världskartan

Uppgift 8. Japans tektoniska plattor – markera plattorna i kartan med vaxsnöre.

Till läsaren

Registret finns i en egen flik.

Bilderna har bildbeskrivningar om inte originalbokens bildtext beskriver bilden.

Några diagram och flera av kartorna i boken har svällpappersbilder.

Markerad text skrivs med STORA bokstäver.

Lycka till!

Pedagogiska tips

- Svällpappersbilder är bilder i relief som tolkas taktilt. Notera att dessa bilder tar mycket längre tid att undersöka än de visuella bilderna. Gå igenom bilderna så att eleven är bekant med kartor eller diagram innan lektionen.
Kartor kan sättas upp på väggen eller dörren så att eleven enkelt kan komma i kontakt med dem när de är aktuella i boken. Markera på dem med häftmassa eller vaxsnöre. Lägger ni en korkplatta under kartorna kan nålar sättas i dem.

Bildbeskrivningar

Omslag

Flygfoto över en marknad. Här syns presenningar i olika färger som är tak över marknadsstånden.

6

Foto av en flicka som dricker vatten från en kran. Fotot kan vara från Indien.

7

Foto av en kvinna som sitter på golvet på en tunnelbaneperrong. Hon är klädd i tjock tröja, huckle och har filter om benen. Framför henne finns en låda för pengar. Bakom henne syns en affisch med reklam för charterresor till solen. En kvinna i bikini håller upp ett vinglas till en skål.

9

Foto av en pojke som flyger med en pappersdrake. I bakgrunden syns vindkraftverk.

10

Foto av sedlar som överlämnas.

11

Foto av en man som ska fälla ett tropiskt träd med motorsåg.

11

Foto av en bas med en rymdfarkost uppställd på en plattform.

12

Foto av staden Ulaanbaatar. Här syns låga enkla hus eller skjul. Här finns också jurtor. Det är ett tält med trästomme och filtat tyg som väggar och tak. I bakgrunden syns snöklädda berg.

14

En kvinna i Sverige har en full kundvagn med kassar som hon lastar in en bil.

14

En familj i Indien, mamma pappa och tre barn som alla åker på samma motorcykel. Det är väldigt trångt!

15

Världskarta som visar olika inkomstgrupper i världens länder.

(I originalet är länderna markerade med olika nivåer. Du får en lista med nivåer och en beskrivning i en punktlista.)

Nivåer:

Hög = Hög inkomst (BNI/capita > 12 476 dollar)

Medel = Högre och lägre medelinkomst (BNI/capita 1026–12475 dollar)

Låg = Låg inkomst (BNI/capita < 1 025 dollar)

- Nordamerika har hög inkomst
Undantag är Mexiko, Centralamerika och Karibien med medelinkomst.
Undantag med låg inkomst är Haiti.
- Sydamerika har medelinkomst.
Undantag är Chile och Uruguay med hög inkomst.
- Västeuropa har hög inkomst och östra Europa medelinkomst.
Undantag är Ukraina med låg inkomst.
- Afrika har norra och södra delarna medelinkomst och de centrala delarna har låg inkomst.
Undantag är länderna vid Guineabukten som har medelinkomst (Ghana, Togo, Benin, Nigeria, Kamerun och Ekvatorialguinea)
- Asien har medelinkomst.
Undantag med hög inkomst är: Ryssland, Saudiarabien, Förenade Arabemiraten, Oman, Uzbekistan, Japan, Sydkorea.
Undantag med låg inkomst: Sydostasien, Afghanistan, Nepal, Bangladesh, Myanmar, Kambodja, Nordkorea.
- Australien och Nya Zeeland har hög inkomst.

16

Världskarta som visar HDI i världen, Mänsklig utveckling

(I originalet är länderna markerade med olika nivåer. Du får en lista med nivåer och en beskrivning i en punktlista.)

Utvecklingsnivåer i bilden:

Mycket högt utvecklat

Högt utvecklat

Medelnivå

Lågt utvecklat

- Nordamerika har mycket hög, Mexiko hög och Centralamerika med Karibien medel utveckling.
Undantag är Kuba med mycket hög utveckling.
- Sydamerika har mycket hög eller hög utveckling.
Undantag är Paraguay, Bolivia, Guyana och Franska Guyana med medel utveckling.
- Västeuropa har mycket hög utveckling och östra Europa hög utveckling.
- Afrika har låg utveckling med undantag för länderna längst i söder (Sydafrika, Botswana, Zambia, Namibia) med mycket hög utveckling och länderna mot Medelhavet i norr med hög eller medel utveckling.
- Asien har hög utveckling.
Undantag med mycket hög utveckling är: Saudiarabien, Förenade Arabemiraten, Oman, Japan, Sydkorea.
Undantag med medelnivå är Sydostasien.
Undantag med låg utvecklat är: Afghanistan, Nepal, Bangladesh, Myanmar, Kambodja
- Australien och Nya Zeeland har mycket hög utveckling.

Uppgift saknas: Grönland, Somalia, Södra Sudan, Nord Korea

17

Världskarta som visar frihet och rättigheter i världens länder.

(I originalet är länderna markerade med olika nivåer. Du får en lista med nivåer och en beskrivning i en punktlista.)

Fri och rättighetsnivåer i bilden:

Hög grad

Delvis

Saknas

- Nordamerika
Hög grad: Kanada USA
Delvis: Centralamerika och Karibien
- Sydamerika har hög grad.
Undantag är Paraguay och Bolivia med nivå delvis.
- Europa har hög grad.
- Afrika har nivå delvis med undantag för länderna längst i söder och Algeriet med hög grad. (Här är det många länder som saknar uppgift.)

- Asien har nivå delvis.
Undantag med hög grad för: Indien, Mongoliet, Japan, Sydkorea
- Australien och Nya Zeeland har hög grad.

Saknar uppgift: Mexiko, Kuba, Ukraina, Turkiet, Bosnien-Hercegovina, Albanien, Makedonien, länder längs Afrikas östkust och i västra Afrika, Sydostasien, länder norr om Indien och Nord Korea

18

Världskarta som visar olika grader av lycka i världens länder.

(I originalet är länderna markerade med olika nivåer. Du får en lista med nivåer och en beskrivning i en punktlista.)

Nivåer:

Mycket hög

Hög lycka

Mellan lycka

Låg lycka

- Nordamerika mycket hög lycka.
Undantag med mellan lycka: Karibien, Guatemala, Honduras, Nicaragua
- Sydamerika har hög nivå.
Undantag med mellan nivå: Ecuador, Peru, Bolivia, Paraguay
- Norra Europa har mycket hög nivå. Västra Europa har hög nivå. Östra Europa har mellannivå.
- Afrika har nivå mellan till låg nivå.
Undantag med hög nivå: Togo, Benin
- Asien har mellan till låg nivå
Undantag med hög nivå: Syrien, Saudiarabien, Oman, Förenade Arabemiraten, Thailand.
- Australien och Nya Zeeland har hög nivå.

Uppgift saknas: Grönland, Kuba, Guyana, Franska Guyana Västsahara, Namibia, Södra Sudan, Ghana, Eritrea, Papua Nya Guinea, Nord Korea

19

Cirkeldiagram som visar länder som lämnar stora avtryck

(Lista i procent:)

Kina 52,8 %
USA 19,0 %
Indien 13,7 %
Brasilien 7,1 %
Ryssland 3,7 %
Övriga världen 3,7 %

19

Cirkeldiagram som visar länder med stor biokapacitet

(Lista i procent:)

Övriga världen 38,7 %
Brasilien 15,1 %
Kina 11,1 %
USA 9,6 %
Ryssland 7,4 %
Indien 4,9 %
Kanada 4,0 %
Indonesien 2,6 %
Australien 2,5 %
Argentina 2,4 %
Demokratiska republiken Kongo (Kinshasa) 1,6 %

19

Foto av en man i en fabrik där återvinning sorteras. På ett band rullar pantburkar. Mannen håller i en låda med plastflaskor.

21

Modell som visar Handelsmönster:

- Råvaruutvinning blir råvaruexport
- Råvaruexport blir bearbetning av råvaror
- Bearbetningen blir export av industriråvaror
- Industriråvarorna leder till mer råvaruutvinning (och så börjar det om från början).

Här beskrivs de olika delarna:

(STORA bokstäver = spelar stor roll i landets totala ekonomi)

- Råvaruutvinning
  - Utvinning av råvaror är beroende av priser på världsmarknaden. Låg- och medelinkomstländer är mest sårbara.
  - LÅGINKOMSTLÄNDER
  - MEDELINKOMSTLÄNDER
  - Höginkomstländer
- Råvaruexport
  - Export av obearbetade råvaror spelar stor roll.
  - Råvaruexport
  - LÅGINKOMSTLÄNDER
  - MEDELINKOMSTLÄNDER
  - Höginkomstländer
- Bearbetning av råvaror
  - Tillverkning åt företag i höginkomstländer.
  - Låginkomstländer
  - MEDELINKOMSTLÄNDER
  - Höginkomstländer
  - Export av industrivaror
- Bolag i höginkomstländer gör störst vinster i globala värdekedjor.
  - Låginkomstländer
  - Medelinkomstländer
  - HÖGINKOMSTLÄNDER

24

Foto av två flickor som står framför enkla skjul av presenningar.

25

Foto av Joseph som står i sin odling med passionsfrukter. Det är klängväxter som växer i långa rader på ett fält.

25

Foto av en man och två barn som tittar på ett vägbygge där en vält rullar på den nya asfalten. Mannen är klädd i traditionella masaikkläder, rött tyg som är svept runt kroppen och barnen i shorts och t-shirt.

26

Foto av Malala som talar på en scen. Runt henne står andra tjejer med olika hudfärger. Malala och två andra tjejer bär slöja.

27

Foto av en man med munskydd som håller ett barn i famnen.

29

Foto av en tjej som monterar varmvattenberedare. Beredaren är en tank som sitter fast med en ställning på ett tak.

32

Modell som visar att råvaruexporten går från utvecklingsländer till industriländerna. Industriländerna bearbetar och exporterar råvarorna. Exporten går till utvecklingsländer och industriländer.

Vinsten för de olika delarna visas med mynt i bilden:

Vinsten för råvaruexport är 1 mynt

Vinsten vid bearbetning av råvaror är 3 mynt

Vinsten vid export av varor är 10 mynt.

32

Foto av kakaoböror som rensas för hand på ett stort såll (ett bord med springor där smuts kan ramla ner men bönorna ligga kvar).

33

Foto av byggarbetare på en byggnadsställning till en skyskrapa.

35

Modell som visar att:

- Låginkomstländerna gör råvaruutvinning som de exporterar till medelinkomstländerna. Råvaruexporten ger 3 mynt.
- Medelinkomstländerna gör bearbetning av råvaror, de exporterar till höginkomstländer.
- Höginkomstländerna gör export av industrivaror till låginkomstländerna. Exporten ger 10 mynt.

37

Modell som visar en global värdekedja för en mobiltelefon.

Dessa olika steg visas:

- Moderbolag
- Konstruktör – designer
- Råvarubörs
- Fraktflyg/containerfartyg
- Tillverkningsindustri
- Detaljhandel
- Kund

37

Foto av byggarbetare framför ett husbygge.

38

Foto av matvaror som: bananer, kakao, kaffe, vin, choklad, glass, jäs, honung och socker.

43

Foto av en mamma med hennes nyfödda barn. Mamman luktar på barnets huvud och ser förälskad ut, barnet sover.

44

Diagram som visar att jordens befolkning har varit konstant liten fram till år 1500 då befolkningen började öka. Kraftigaste ökningen har varit strax innan 2000-talet fram till idag. Nu finns det 10 000 miljoner människor på jorden.

Dessa händelser finns i diagrammet tillsammans med hur många människor som levde då:

10 000 f.Kr. - Inlandsisen försvinner, 5 miljoner inv.

8000 f. Kr. - Jordbruk och bofasta i Mesopotamien, 5 miljoner inv.

6500 f.Kr. - Tidiga städer i Nordafrika, Mesopotamien och Södra Asien. 7,5 miljoner inv.

3000 f.Kr - Hieroglyfskrift utvecklas i Egypten. 14 miljoner inv.

År 0 - Julius Caesar regent över romerska imperiet. 285 miljoner inv.

1300 e.Kr. - Pesten härjar i Europa. 443 miljoner inv.

45

Foto av ett tåg där män sitter på taket eller hänger sig fast utanpå.

45

Diagram som visar befolkningsutvecklingen. Här redovisas antalet invånare i Sverige vid olika årtal (beskrivningen är ungefärlig):

1750 2 miljoner
1875 4 miljoner
1925 6 miljoner
1975 8 miljoner
2000 9 miljoner
2050 11 miljoner

47

Målning av en timmerstuga full med folk. De sitter trångt framför den öppna spisen där en eld brinner.

49

Linjediagram med födelsetal och dödstal. Tidigare var både antal döda och födslar många. Sedan minskade antal döda men födslarna var på samma höga nivå vilket ledde till en befolkningsökning. Nu är antal döda och antal födslar på samma låga nivå.

Här jämförs antal döda och födda med faserna 1-5:

Fas 1. Farsoter, sprids med råttor – Antal födslar och döda är på samma höga nivå.

Fas 2. Snabb folkökning, potatis introduceras – Antal döda sjunker och antal födslar är samma som innan (= befolkningsökning).

Fas 3. Folkökningen avtar – färre barn per familj – Antal döda och antal födslar sjunker.

Fas 4. Befolkningen på jämn nivå – Antal födslar och antal döda är på samma låga nivå.

Fas 5. Relativt sett fler äldre – Antal födslar sjunker lite och antal döda är samma som innan.

51

Foto av en pojke som trycker båda sina tummar mot en id-skanner.

51

Fyra diagram som visar fördelning av antal människor i Europa, Amerika, Afrika och Asien i framtiden. I diagrammet har varje världsdel ett visst antal "gubbar" de skrivs som siffror här:

2012 – Europa 10, Amerika 9, Afrika 13, Asien 45
2045 – Europa 10, Amerika 10, Afrika 13, Asien 45
2065 – Europa 10, Amerika 10, Afrika 35, Asien 51
2085 – Europa 0, Amerika 1, Afrika 15, Asien 13

52

Världskarta som visar årlig befolkningstillväxt 1997-2015.

(I originalet är länderna markerade med olika nivåer. Du får en lista med nivåer och en beskrivning i en punktlista.)

I beskrivningen här finns följande nivåer (i originalet finns det fler):

>2 %

0,6-2 %

<0-0,5 %

- Nord- och Sydamerika har 0,6-2 % ökning.
Undantag >2 % ökning: Guatemala, Honduras och Nicaragua
- Europa har <0-0,5 % ökning.
Undantag 0,6-2 % ökning: Irland, Bosnien-Hercegovina, Montenegro, Albanien
- Afrika har hälften av länderna >2 % ökning och resten 0,6-2 %.
- I norra Asien är ökningen <0-0,5 %. I de södra delarna 0,6-2 % eller >2 %. >2 % har t.ex. länderna på Arabiska halvön, Pakistan, Afghanistan och Laos.
- Australien och Nya Zeeland har 0,6-2 % ökning.

Uppgift saknas: Grönland

53

Foto av ett förskolebarn.

54

Affisch med en leende mamma som håller i ett kraftigt barn på ca 2 år. Barnet skrattar.

54

Diagram som visar hur stora åldersgrupperna är i Kina. Män och kvinnor har olika staplar.

Diagrammet visar att minst antal människor finns bland de äldre. Från 50 år och upp till 80+ minskar grupperna från ca 40 miljoner till 10 miljoner människor. Kvinnorna är fler än männen.

Störst antal människor finns i grupperna 15-49 år. Dessa grupper har mellan 65 till 50 miljoner människor.

I åldrarna 0-14 år har grupperna 35-40 miljoner människor men här är pojkarna fler än flickorna.

55

Fyra diagram som visar befolkningspyramider. De har olika form utifrån hur många människor som finns i de olika åldersgrupperna. Det finns inte utsatt i detalj vilken ålder de olika grupperna har utan de delas in i >45 år, 15-44 år och <15 år. På vänstra sidan visas män i pyramiden och på den högra sidan kvinnor. Män och kvinnor är lika många i de olika grupperna.

- Triangelform – i toppen av pyramiden är de äldre <15 år. De här grupperna innehåller få människor. Allra minst är grupperna med äldst människor. I mitten finns grupperna med 15-44 år gamla. De är något fler än de äldre. Flest är barnen i grupperna <15 år.
- Rakare form – här är de olika åldersgrupperna lika stora. De yngre <15 år något fler och de äldre >45 några färre.
- Stabil folkökning – <15, 15-44 och >45 är lika många i åldersgrupperna.
- Upp- och nervänd triangel - >45 år är flest, 15-44 något färre och minst antal människor finns i grupperna <15 år.

55

Modell som visar att flest antal människor finns i städer. På landsbygden finns få människor, de bor i byar. Några få bor enskilt i ett hus utan grannar.

$\text{befolkningen} / \text{områdets areal} = \text{antalet människor per km}^2$

56

Världskarta som visar befolkningstäthet. Här finns också småbilder med text, texten står i en punktlista efter punktlistan med beskrivningen av kartan. Befolkningstätheten är indelat i: tätbefolkat, normalbefolkat och glest befolkad.

- Nordamerikas Kanada, Alaska (USA) och Klippiga bergen (USA) är glest befolkade. De södra delarna är normalbefolkade. Tätbefolkat är området i nordöstra USA och några få punkter runt Mexikanska golfen och längs västra kusten.
- Sydamerika är normalbefolkat längs kusterna. Inlandet och de södra delarna av kontinenten är glest befolkade. Tätbefolkade områden finns vid kusten i Brasilien, Argentina och Peru.
- Europa är normalbefolkat med undantag för Västeuropa som är tätbefolkat (det största tätbefolkade området på kartan). Spanien och Portugal är glesbefolkade förutom de norra delarna som är tätbefolkade.
- Afrika är normalbefolkat med undantag för glesbefolkade områden i Saharaöknen i norr och i Kalahariöknen i söder. Tätbefolkade områden finns runt floden Nilen i Egypten och vid Nigeria och Kameruns kust.
- Asien är normalbefolkat med undantag för norra Ryssland som är glesbefolkat. Tätbefolkade områden är: Kusterna längs Indiska halvön, Vietnam och Kinas östkust, Japan och ön Java i Indonesien.

- Australien och Nya Zeeland är normalbefolkat men i inre delarna av Australien är det glest. Här finns två små tätbefolkade områden som är vid städerna vid Brisbane och Melbourne.

Småbilder med text:

- Torra och kalla områden kan användas till betesdjur som flyttas runt – men då krävs stora ostörda ytor.
- Inte för kallt för att värma upp hus eller klä sig varm.
- Inte för varmt och torrt och inte för kallt för jordbruk.
- Fuktiga områden kan ha smittsamma insekter.
- Graden av industrialisering.
- Skidturism.
- Transport och kommunikation.
- Branta höjder gör att det är svårt att bygga hus och transportleder eller använda jordbruksmaskiner.
- Bergiga områden: svårtillgängliga, kalla, mager jord.
- Avsaknad av naturresurser/råvaror – ingen industri, inga jobb.
- Platser med naturresurser som drar till sig turism kan ge jobb.
- Råvaruutvinning.
- Bördig jord, till exempel floddeltan, ger goda möjligheter att producera livsmedel. (Här finns pilar till Nilen, Vietnamn och Kinas östkust.)
- Politiska beslut kan styra var befolkning bor.

57

Foto av tre nyblivna mammor och fem spädbarn (en mamma saknas och en mamma har tvillingar). De ligger på samma madrass på golvet. Mammorna måste krypa ihop för att få plats.

58

2 foton

En kvinna vaktar getter på savannen i Afrika och en strand full med folk i Brasilien. Bakom stranden syns skyskrapor och dimma.

59

Flygfoto av en enormt stor stadsdel. Här syns ca 40 helt raka och långa gator som kantas av hus i två till tre våningar.

60

Foto av latinamerikanska unga män som sitter på taket på ett tåg.

61

Foto av en öppen motorbåt som är helt fylld med människor.

62

Karta över Europa med antal beviljade asylansökningar per land. Här finns också ett diagram som visar:

Antal asylsökningar (EU) 592 875

Antal beviljade asylsökningar 333 350

Länder med beviljade asylansökningar:

Albanien 0

Belgien 10900

Bosnien och Hercegovina 0

Bulgarien 5605

Danmark 10200

Estland 80

Finland 1795

Frankrike 26015

Grekland 5875

Irland 710

Island 85

Italien 29630

Kroatien 40

Lettland 30

Litauen 85

Luxemburg 210

Makedonien 0

Malta 1320

Montenegro 0

Nederländerna 17045

Norge 7150

Polen 695

Portugal 195

Rumänien 525

Schweiz 14135
Serbien 0
Slovakien 80
Slovenien 50
Spanien 1030
Storbritannien 17920
Sverige 34470
Tjeckien 460
Tyskland 148215
Ungern 545
Österrike 17750

63

Foto av fem barn vid ett skjul med en trästomme och presenningar.

65

Karta som visar migranters väg in i Europa

Över havet

1. Afrika till Kanarieöarna (Spanien)
2. Gibraltar
3. Siciliensundet (Lampedusa)
4. Otrantosundet i Adriatiska havet
5. Gränsfloden Evros mellan Grekland och Turkiet
6. Turkiet till närbelägna grekiska öar

Landgränser med hinder

- A. Ceuta (enklav) (Spansk stad vid nordafrikanska Medelhavskusten vid Gibraltar sund.)
- B. Melilla (enklav) (Spansk stad vid nordafrikanska Medelhavskusten med gräns mot Marocko.)
- C. Evros (flod) (Flod som löper i Bulgarien, Grekland och Turkiet.)

66

Diagram som visar att antal ensamkommande barn från 2002 till 2013 ökade från några få till 5000 stycken per år. Från 2014 ökade antalet från 7000 till 35000.

70

Foto av män i en fabrik. De svetsar en maskin (utan skyddshjälm!).

70

Foto av en man som plockat massor blåbär.

74

Foto av fyra män i 50-års ålder som ligger på träningsmattor på golvet. De drar alla upp höger knä mot magen med händerna.

78

Världskarta som visar totala utgifter för hälsa.

(I originalet är länderna markerade med olika nivåer. Du får en lista med nivåer och en beskrivning i en punktlista.)

I beskrivningen här finns följande nivåer (i originalet finns det fler):

Hög utgift: $10,1 \leq 13,0$

Medel utgift: $5,1 - 10,0$

Låg utgift: $3,0 \leq 5,0$

- Nordamerika har hög utgift
Undantag medel utgift: Mexiko, Centralamerika och Karibien
- Sydamerika har medel utgift.
Undantag hög: Paraguay
- Europa har medel utgift
Undantag hög utgift: Frankrike, Tyskland, Österrike, Schweiz, Holland, Belgien, Danmark, Moldavien, Serbien
- Afrika har medel till låg utgift.
Undantag hög: Togo, Benin
- Asien har medel till låg utgift.
Undantag hög: Japan, Afghanistan, Jordanien.

80

Etsning av en vattenpump där en familj är och hämtar vatten. Familjen är mager och svart runt ögonen. Pumpen pumpas av döden, ett skelett klädd i mantel och med en krona på huvudet.

80

4 loggor

- Bild av streckgubbe och texten: MEDECINS SANS FRONTIERES LÄKARE UTAN GRÄNSER
- Bild av barn som sträcker upp armarna och texten: Rädda Barnen
- Bild av svartskriftsbokstäverna o och x som sitter ihop och texten: OXFAM
- Bild av ett barn som skuttar och en sol och texten: Plan, För och med barn

81

Foto av en läkare som jobbar framför datorn med Skype.

82

Världskarta som visar tillgång till rent dricksvatten i världens länder.

(I originalet är länderna markerade med olika nivåer. Du får en lista med nivåer och en beskrivning i en punktlista.) Andel av befolkningen:

<50 %

50–75 %

76–90 %

91–100 %

- Nordamerika 91–100 %
Undantag 76–90 %: Honduras och Nicaragua
Undantag <50 % Haiti
- Sydamerika 91-100 %
Undantag 76-90 %: Ecuador, Peru, Bolivia, Franska Guyana
- Europa 91-100 %
- Afrika 50-75 %.
Undantag 91-100 %: Sydafrika, Botswana, Namibia, Gabon, Egypten, Tunisien
Undantag 76-90 %: Marocko, Algeriet Elfenbenskusten, Togo, Benin, Burkina Faso
har
Undantag <50 %: Kongo, Moçambique
- Asien 91-100 %
Undantag 76-90: Uzbekistan, Kirgizstan, Mongoliet, Nepal, Bangladesh, Myanmar, Indonesien
Undantag 50-75 %: Afghanistan, Turkmenistan, Tadzjikistan, Laos, Kambodja
Undantag <50 %: Papua Nya Guinea
- Australien och Nya Zeeland 91-100 %

Uppgift saknas: Venezuela, Libyen, Västsahara, Somalia, Polen, Rumänien

82

Foto av en kvinna som bär en solvattendunk på huvudet. Runt henne går fem barn. En av dem bär också en dunk på huvudet. Alla ler och ser glada ut.

83

Världskarta som visar tillgång till goda toalett- och hygienmöjligheter i världens länder.

(I originalet är länderna markerade med olika nivåer. Du får en lista med nivåer och en beskrivning i en punktlista.)

Andel av befolkningen:

<50 %

50–75 %

76–90 %

91–100 %

- Nordamerika 91–100 %
Undantag 76-90 %: Mexiko, Centralamerika, Karibien
Undantag 50-75 %: Nicaragua, Haiti
- Sydamerika 91-100 %
Undantag 76-90 %: Colombia, Ecuador
Undantag 50-75 %: Peru, <50 % Bolivia
- Europa 91-100 %
- Afrika <50 %.
Undantag 91-100 %: Algeriet, Libyen, Egypten
Undantag 50-75 %: Sydafrika, Botswana, Angola
- Asien 50-75 %
Undantag 91-100 %: Japan, Thailand, Kazakstan, Uzbekistan, Turkmenistan, Kirgizistan, Tadzjikistan
Undantag <50 %: Afghanistan, Pakistan, Indien, Nepal, Kambodja, Papa Nya Guinea
- Australien och Nya Zeeland: 91-100 %

Uppgifter saknas: Somalia, Venezuela

83

Foto av en gammal kvinna som står utanför några dass.

84

Foto av ett nyfött barn. En barnmorska mäter runt huvudet med ett måttband.

85

Foto av en glad mamma med ett spädbarn i knät. Barnet är lindat i en filt och sover gott.

86

Världskarta som visar mödradödlighet i världens länder (dödsfall per 100 000 födselar).

(I originalet är länderna markerade med olika nivåer. Du får en lista med nivåer och en beskrivning i en punktlista.)

(Dessa nivåer finns i svartskriftsboken men i beskrivningen delas nivåerna in i hög, medel och låg):

<= 20 låg

20–99 låg

100–299 medel

300–549 medel

550–999 hög

>=1000 hög

- Nordamerika låg
Undantag medel: Centralamerika och Karibien
- Sydamerika låg
Undantag, medel: Venezuela, Guyana, Surinam, Bolivia och Paraguay
- Europa låg
- Afrika hög
Undantag låg: Algeriet, Libyen, Egypten
Undantag medel: Sydafrika, Botswana, Namibia, Zambia, Gabon, Senegal, Gambia, Liberia, Ghana, Burkina Faso, Togo, Benin.
- Asien medel
Undantag hög: Afghanistan
- Australien och Nya Zeeland låg

Uppgifter saknas: Västsahara, Grönland, Franska Guyana

86

Stapeldiagram som visar förväntad livslängd vid födsel (män och kvinnor 2012).

Diagrammet visar att i höginkomstländer lever män och kvinnor längre än de i medel- och låginkomstländer. Kvinnor lever längre än män.

Här står staplarna i siffror:

nyckel

m = män

k = kvinnor

Förväntad livslängd

Höginkomstländer m: 75,8 k: 82

Inkomst över medel m: 72 k: 76

Inkomst under medel m: 63,8 k: 67,9

Låginkomstländer m: 60,2 k: 63,1

87

Mosaik gjord av kakelplattor, de bildar Zlatans mun. Leendet räcker från golv till tak.

87

Foto av en strandpromenad. Här sitter fullt med folk som vilar eller solar. En stor trappa leder ner till vattnet. Bakom promenaden finns flerfamiljshus med tre till fyra våningar.

88

Modell över DALY som visar att livet kan ha olika avbrott av sjukdomar som leder till tidigare död än den förväntade livslängden.

88

Foto av en tjej som cyklar längs en kanal.

90

Foto av en pickup där flaket är helt fyllt av människor. En man sitter t.o.m. på motorhuven!

91

Modell som visar att

1. Vilda fåglar med virus ...
2. ... smittar tama fåglar (t.ex. höns) ...
3. ... som smittar andra tamboskap (t.ex. grisar).
4. En människa med virusinfektion smittar en annan ...
5. ... som sprider viruset till tamboskap.
6. De två olika virusen blandar ihop sin arvs massa och sprids i en ny variant tillbaka till människor ...
7. ... som i sin tur sprider vidare det blandade viruset.

92

Foto av kirurgen Magnus som helt är täckt av skyddskläder. Enbart glasögonen och huden runt ögonen sticker fram.

93

Foto av en operationssal. På ett bord ligger instrument i sterila plastpåsar, flaskor med vätska osv.

94

Cirkeldiagram som visar "uppskattade antal dödsfall av malaria efter ålder"

(Lista i procent:)

- Afrika, <5 år 462000 st 73 %
- Övriga världen, <5 år 100000 st 15 %
- Afrika, 5 år och äldre 45000 st 7 %
- Övriga världen, 5 år och äldre 20000 st 3 %

96

Världskarta som visar uppskattning av antalet nya fall av HIV per 100000 invånare årligen.

(I originalet är länderna markerade med olika nivåer. Du får en lista med nivåer och en beskrivning i en punktlista.)

Nivåer:

- <100
- 100–300
- >300

- Nordamerika <100
Undantag 100-300: Beliz, Haiti och Jamaika
- Sydamerika: <100
Undantag 100-300: Guyana, Surinam, Franska Guyana
- Europa <100
Undantag 100-300: Estland Litauen, Ukraina
- Afrika: <100
Undantag 100-300: Senegal, Ghana, Togo, Benin, Burkina Faso Nigeria, Tchad, Sudan, Centralafrikanska republiken, Kongo, Angola
Undantag >300: Namibia, Zambia, Malawi, Botswana, Sydafrika, Zimbabwe, Moçambique, Tanzania, Kenya, Uganda.
- Asien: <100
Undantag 100-300: Ryssland, Kazakstan, Thailand
- Australien och Nya Zeeland <100

Uppgifter saknas: Västsahara

97

Foto av fem kvinnor som ligger på tältsängar inlindade i flera filter. Sängarna står på en veranda.

97

Världskarta som visar uppskattning av antalet nya fall av tuberkulos per 100000 invånare årligen.

(I originalet är länderna markerade med olika nivåer. Du får en lista med nivåer och en beskrivning i en punktlista.)

(I den anpassade boken delas länderna in så här - i originalet finns det fler nivåer):

0-19

20-124

125-499

>500

- Nordamerika 0-19: USA, Kanada
- 20-124: Mexiko, Centralamerika och Karibien
Undantag 125-499: Haiti
- Sydamerika 20-124
Undantag 0-19: Chile, Franska Guyana
Undantag 125-499: Bolivia
- Europa
0-19: Västeuropa,
20-124: Östeuropa, Spanien och Portugal
- Afrika: 125-499 och 20-124 norra Afrika
Undantag 0-19: Egypten
Undantag >500: Namibia, Sydafrika, Zimbabwe, Moçambique, Mauretanië
- Asien 20-124
Undantag 125-499: Nepal, Bangladesh, Myanmar, Kambodja, Laos, Vietnam,
Nordkorea, Papua Nya Guinea
- Australien och Nya Zeeland 0-19

Uppgift saknas: Västsahara, Franska Guyana

98

Foto av vårdpersonal. En av dem hjälper den andre att ta på en heltäckande dräkt. Över ögonen sitter stora skyddsglasögon.

106

Foto av frukt i en affär.

107

Tryck från boken Olaus Magnus historiebok från 1500-talet. Här syns en man som håvar upp fisk från havet.

108

Foto av små dammar med saltrikt vatten. Vattnet får dunsta bort och kvar blir saltet.

110

Två foton av två olika familjer, en i Västvärlden och en i Afrika. Båda familjerna visar upp typisk mat som de äter. Afrikanska familjen visar upp kärl eller säckar med gryn, frön, frukt, grönsaker, fisk och mjölk. Den västerländska familjen visar upp förpackade produkter i kartonger eller plast som t.ex. färdig pizza, kött, burkar med grönsaker, kex, färsk frukt och grönsaker.

113

Cirkeldiagram med Undernärda i olika delar av världen (i miljoner)

Totalt = 842 795 miljoner (Vilket inte stämmer med siffrorna i listan.)

(Lista i procent:)

- Sydasien 281 36 %
- Afrika söder om Sahara 220 30 %
- Ostasien 145 18 %
- Sydostasien 61 8 %
- Latinamerika och Karibien 34 4 %
- Västasien 19 2 %
- Mer utvecklade områden 15 2 %
- Kaukasus och Centralasien 6 0,7 %
- Nordafrika 4 0,5 %
- Oceanien 1 0,1 %

113

Foto av en kvinna som lagar mat. Kärlden står på en eld på marken. Bredvid henne står ett barn och tittar på.

113

Foto av ett marknadsstånd med rödlök. De säljs i säckar på kanske 10 kg eller styckvis.

113

Foto av en lång kö med vattendunkar (istället för att själv stå i kön ställer du din vattendunk där).

114

Foto av en man som vrider på en skruv så att vattnet ökar eller minskar till de små kanalerna som finns i åkrarna.

115

Foto av påsar med bröd. De är märkta med etiketter med texten: NON GMO Project VERIFIED nongmoproject.org

116

Foto av en glad kvinna som står i ett fält med vitkål. De ser ut som stora blommor och själva vitkålshuvudet är mitten av blomman.

117

Foto av ett sockerrörsfält. Sockerrör är ett kraftigt gräs som är ca 3-4 meter högt.

118

Modell som visar: ladugård med gödselplatta (det ryker ur skorstenen), plöjning med traktor som avger avgaser, gödselspridning, ko där bajset ryker, säckar som ryker (de kan exempelvis innehålla konstgödning).

119

Karta som visar export av soja, vete, kött av nöt och gris.

Först står en kort sammanfattning. I listan som följer kan du läsa detaljerade siffror.

Nordamerika är den kontinent som exporterar mest följt av Sydamerika. Importerar mest gör Asien (de exporterar inte själva något).

Afrika har ingen export men importerar i liten skala.

Australien importerar inte men exporterar till Nordamerika och Asien. Europa både importerar och exporterar i liten skala.

Export från Nordamerika

- till Asien:

>15 miljarder USD soja

1-5 miljarder USD griskött

1-5 miljarder USD nötkött

1-5 miljarder USD vete

- till Sydamerika:

- 1–5 miljarder USD vete
- till Afrika:
  - 1–5 miljarder USD vete
- Export från Sydamerika
- till Asien:
  - >15 miljarder USD soja
  - 1–5 miljarder USD nötkött
- till Europa:
  - 5-15 miljarder USD soja
  - 1–5 miljarder USD nötkött
- till Afrika
  - 1–5 miljarder USD soja
- Export från Europa
- till Asien
  - 1–5 miljarder USD vete
  - 1–5 miljarder USD nötkött
- till Afrika
  - 5-15 miljarder USD vete
- Export från Australien
- till Asien
  - 1–5 miljarder USD vete
  - 1–5 miljarder USD griskött
- till Nordamerika
  - 1–5 miljarder USD nötkött

120

Karta som visar handel i världen, jordbruksprodukter och livsmedel. I världskartan finns symboler för vad olika länder exporterar. De står i en lista. Först i beskrivningen står vad för övriga produkter som de olika kontinenterna producerar.

Exempel på övriga jordbruksprodukter som exporteras från olika delar av världen.

Nordamerika: bearbetade livsmedel, drycker, frukt

Sydamerika: kaffe, frukt

EU: bearbetade livsmedel, drycker, frukt

Afrika: kaffe, kakao, blommor, honung, textil

Asien: te, kryddor, frukt, textil

Australien: textil, drycker

Lista med länder med stor export och import (räknat i ton) av viktiga jordbruksprodukter (även bearbetade).

Detta exporteras och importeras: vete, fodersäd (bl.a. majs, korn, sorghum), ris, oljeväxter (matolja, olja till industri, djurfoder), socker, kött, mjölk (mejerivaror), fisk

Kanada – Export av: vete, fodersäd, oljeväxter, kött

USA – Export av: vete, fodersäd, ris, oljeväxter, kött, mjölk

Import av: fisk och socker

Mexiko – Import av vete, fodersäd, oljeväxter och mjölk

Brasilien – Export av: fodersäd, ris, oljeväxter, socker, kött

Import: fodersäd

Chile - Export av: fisk

Argentina - Export av: vete, fodersäd, ris, mjölk

EU - Export av: vete, fodersäd, kött, mjölk

Import av: ris, oljeväxter, socker, fisk

Norge - Export av fisk

Ukraina: Export av: fodersäd, oljeväxter

Turkiet – Export av oljeväxter

Algeriet – Import av vete och mjölk

Egypten – Import av: vete, fodersäd, oljeväxter, mjölk

Saudiarabien - Import av: fodersäd, ris, mjölk

Sydafrika – Import av ris

Ryssland – Export av vete, fodersäd

Import av: kött, mjölk, fisk

Iran – Import av fodersäd och ris

Pakistan - Export av ris

Indien - Export av: ris, socker, kött

Kina - Export av fisk.

Impost av: fodersäd, ris, oljeväxter, kött, mjölk

Thailand - Export av: ris, socker, fisk

Impost av oljeväxter

Indonesien - Import av vete, ris, oljeväxter, socker, mjölk

Japan - Import av vete, ris, oljeväxter, kött, fisk

Australien - Export av vete, fodersäd, oljeväxter, socker, kött, mjölk

122

Foto av en bonde som står i ett fält med sojaböner. På en skylt står: Grown for Biofuel.

123

Modell som visar Livsmedelskedjan, här står den som en lista (inom parentes i listan står exempel):

- produktion (en ko)
- förädling (en köttbit)
- förpackning (en plastlåda)
- distribution (en lastbil)
- butik
- konsument
- tillagning
- (avfall)

125

Mobiltelefon med appen: Fiskeguiden från världsnaturfonden appen.

127

Modell som visar tre olika transporter av lax:

- laxodling (Norge), fraktbåt, rensas, fileas (Thailand eller Kina), fraktbåt, matvarubutiker (Sverige)
- laxodling (Norge), landtransport, matvarubutiker (Sverige)
- laxodling (Norge), landtransport, Paris, fraktflyg, restaurang, butik (Japan)

129

Bokomslag till boken Matens pris – Boken som matindustrin inte vill att du ska läsa. På omslaget står Malin och Daniel omgivna av mat: fisk kalkon, paprika, tomat, sparris, grisar som slaktas och i bakgrunden syns fabrikskorstenar.

134

Foto av en gammal man som cyklar. I bakgrunden syns en storstad full med skyskrapor.

135

3 foton med bildtexter.

Filippinerna består av över 7000 öar, varav 800 är bebodda. (På bilden syns små trähus som är byggda på pålar i vattnet. En smal båt med stöttor i vattnet seglar med ett stort segel.)

Mount Everest tillhör Nepal, som till största delen ligger i Himalayas berg. (På bilden syns vandrare som går längs en kulle. Här växer bara gräs och inga träd. I bakgrunden syns en bergstopp med snö.)

Panama ligger mellan Stilla havet och Atlanten, där landremsan är som smalast. (På bilden syns en fraktbåt med containrar som åker i panamakanalen.)

137

Foto av Stora Almaty-sjön som omges av höga berg. De har granar nere vid sjön och kala toppar med snö.

137

Karta som visar att Kazakstan omges av länderna: Ryssland, Kina, Kirgizistan och Uzbekistan.

137

Världskarta som visar de olika kontinenterna och hur de är indelade:

- Nordamerika
- Latinamerika, består av: Mexiko, Centralamerika, Karibien, Sydamerika
- Europa består av: Västeuropa och Östeuropa (inkl. Ryssland)
- Afrika består av: Nordafrika, Västafrika, Centralafrika, Sydafrika, Östafrika eller Nordafrika, Afrika nedanför Sahara, Sydvästasien
- Asien, består av: Centralasien, Östasien, Sydvästasien, Sydasien, Sydostasien

137

Foto av vildhästar i en flock på ca 20 hästar. De betar på en slätt med gräs. I bakgrunden syns det snötäckta berget, Elbrus.

138

Unga män och några få kvinnor vajar med flaggor. Den baskiska flaggan är röd med ett vitt kors och ett grönt kryss. Den katalanska flaggan har nio ränder i rött och gult.

140

Foto av fem ledare som håller i varandras händer. Ledarna är: Vladimir Putin, Narendra Modi, Dilma Rousseff, Xi Jinping och Jacob Zuma.

141

Cirkeldiagram med länder med störst andel fattiga.

(Lista i procent:)

Övriga länder 35,5 %

Indien 32,9 %

Kina 12,8 %

Nigeria 8,9 %

Bangladesh 5,3 %

Demokratiska republiken Kongo 4,6 %

142

Foto av två kvinnor i slöja som står i en butik.

142

Foto från ett klassrum med tjejer. Alla har svarta slöjor. Läraren är en man som ler brett.

143

Foto av en kille som åker motorcykel på en asfaltsväg. Vägen kantas av sten och hav på båda sidor. I bakgrunden syns palmer längs vägen.

144

Foto av en väg som går förbi en marknad med enkla stånd, där säljs kläder och mat. I bakgrunden syns ett berg med vita hus i betong och palmer.

145

Världskarta med länder som inte finns och kollapsade stater. Här står de i två listor.

Länder som inte finns

Sealand (Europa)

Transnistrien (Europa)

Sydossetien och Abchazien (Asien)

Nagorno-Karabach (Asien)

Somaliland (Afrika)

Kollapsade stater

- Haiti (Karibien)
- Chad (Afrika)
- Sudan (Afrika)
- Afghanistan (Asien)
- Jemen (Asien)
- Central-afrikanska republiken (Afrika)
- Sydsudan (Afrika)
- Kongo (demokratiska republiken)
- Somalia (Afrika)
- Zimbabwe (Afrika)

147

Stapeldiagram som visar globala fotavtryck

Här visas att världens medelvärde är 2,5 och medelbiokapacitet per person i världen är 1,5 i global hektar per person.

Här finns en lista med de olika ländernas avtryck. De 14 första är över världens medelvärde och de 10 första länder (med Sverige på tionde plats) är högt över medelvärdet.

Länder och global hektar per person

- Kuwait 10,5
- Quatar 8,5
- Förenade Arabemiraten 7,5
- Danmark 7,5
- Belgien 7,5
- Trinidad och Tobago 7,5
- Singapore 7
- USA 7
- Bahrain 6,5
- Sverige 6,5
- Tyskland 4,5
- Ryssland 4,5
- Japan 4
- Brasilien 3

Kina 2
Moldavien 1,5
Nigeria 1,5
Indien 1

147

Cirkeldiagram som visar länder som lämnar stora avtryck.

(Lista i procent:)

Övriga världen 52,8 %
Kina 19 %
USA 13,7 %
Indien 7,1 %
Brasilien 3,7 %
Ryssland 3,7 %

148

Karta som visar att Kina gränsar till länderna:

i väster: Nepal, Indien, Kazakstan

i norr: Mongoliet

i öster: Nord Korea, Taiwan

i söder: Vietnam, Laos, Burma, Bhutan

I sydväst har landet kust mot Stilla havet och Sydkinesiska havet.

Städer i öster: Beijing, Nanjing, Shanghai, Guangzhou

Landområden: Tibetanska högplatån i väster, Manchuriet i nordost.

148

Klimatkarta över Kina

Kina har dessa olika klimat:

- subarktiskt fastlandsklimat, liten del i nordost och i nordväst
- kalltempererat fastlandsklimat, liten del i nordost
- subtropiskt stäppklimat, centrala och norra delarna (största delen av landet har detta klimatet)
- varmttempererat fastlandsklimat, i öster
- varmttempererat kustklimat i sydost

- subtropiskt ökenklimat, i väster (liten del)
- bergsområde – klimatet varierar efter läget, i sydväst
- tropiskt regnskogsklimat, på ön Hainan

149

Foto av män som bär stora bylten.

149

Foto av en man i en grönsaksodling. I bakgrunden syns skysrapor.

150

Diagram som visar Kinas energiproduktion 1978-2012 (terawatt-timmar, Twh)

Diagrammet visar kol, olja, naturgas, vattenkraft, kärnkraft och övriga energikällor. Här finns också en linje för konsumtion. Kol är den största energikällan, ungefär 80 % 2012. De övriga är tillsammans ca 20 %.

1978 är den samlade nivån på 5000 terawatt fram till år 2000 stiger produktionen till ca 12000. Efter 2002 ökar produktionen hastigare, upp till ca 27000 terawatt år 2012. Konsumtionen följer samma utveckling som energiproduktionen.

151

Foto av en parad på en gata där män bär en stor drake i tyg. Draken är ca 20 meter lång.

153

Karta som visar USA. USA gränsar till länderna:

I norr: Kanada

I söder: Mexiko

Berg i väster: Sierra Nevada

Berg i öster: Appalacherna

Floder i väster: Colorado, Rio Grande

Flod i öster: Mississippi

Städer i nordväst: Seattle, Portland

Städer i sydväst: San Fransisco, Los Angeles, San Diego, Las Vegas, Phoenix, El Paso

Städer i centrala delar av landet: Denver, Kansas City, Oklahoma City, Saint Louis

Städer i norr: Minneapolis, Chicago, Detroit

Städer i nordöst: Boston, New York, Philadelphia, Washington

Städer i sydöst: Dallas, Memphis, Atlanta, Houston, New Orleans, Miami

153

Karta som visar Nordamerikas klimatkarta:

Polarklimat och kalltempererat fastlandsklimat i Alaska i norr (nordväst om Kanada).

Stäppklimat, i väster

Ökenklimat, i sydväst

Bergsområde, i nordväst och längs västkusten

Varmtempererat fastlandsklimat, i nordöst

Varmtempererat kustklimat, i sydöst och längs västkusten

Medelhavsklimat, längs södra västkusten

Tropisk klimat, Hawaii

154

Karta över Manhattan. Det är en långsmal ö. Gatorna går i ett rutnät i lodrätt och vågrätt. Här finns stadsdelarna från norr till söder: Upper Manhattan, Harlem, Morningside Heights och East Harlem, Upper West Side och Upper East Side, Midtown (West och East), Greenwich, Soho, Lower Manhattan.

154

7 foton från New York:

- En gata med skyskrapor med många reklamskyltar.
- En vägg full med graffiti
- Brooklyn bridge
- Skridskoåkning i Central park
- Vägs skyltar med texten WALL ST och BROAD ST
- Gamla tegelhus med nödstegar från balkongerna
- Frihetsgudinnan och en vy över staden med t.ex. Empire State Building.

154

Foto av ett band som spelar: saxofon, trumpet och bas (det finns säkert fler musiker som inte syns på fotot).

156

Foto av män som går utanför en bilfabrik.

158

Karta över USA:s västkust. I Stilla havet utanför kusten finns olika sprickor i havsbotten, från norr till söder är de: Explorerryggen, Juan de Fucaryggen, Blancosprickan, Mendocinosprickan, Murraysprickan, Molokaisprickan.

San Andreasförkastningen löper längs kusten på land, från norr om San Francisco över Los Angeles ner till Mexiko.

158

Foto av California Academy. Här syns taken som är som kullar med gräs med runda solpaneler.

159

Karta som visar att Indien gränsar till länderna:

nordväst: Pakistan

nordöst: Kina, Nepal, Bhutan

i öster: Bangladesh

Bergsområde i norr: Ladakhbergen

Städer i norr: Delhi, New Delhi

Stad i väster: Mumbai (Bombay)

Stad i söder: Bangalore

Stad i öster: Kolkata (Calcutta)

161

Skiss som visar hur Indiska plattan pressas mot Eurasiska plattan. Då reser sig Himalaya av material från Indiska plattan och Tibetanska högplatån bildas av Eurasiska plattan. Indiska plattan består av mycket gammalt urberg, 2-2,5 miljarder år. Eurasiska plattan har en del som är uråldrig havsjordskorpa och som nu är en del av ytan på högplatån.

161

Foto av kvinnor som planterar ris. De sätter plantor för hand på åkrar som är fyllda med vatten upp till fotknölna.

161

Foto av en pojke och flicka som står vid en ny bil på en gata.

163

Filmfoto från en Bollywoodfilm. Här syns åtta kvinnor dansa i färglada saris (traditionella kläder).

163

Foto av ett call-center. Här sitter fullt med män i små bås med datorer och headset.

163

Foto av två kvinnor som sorterar läkemedelsmaterial i en back. De har arbetsrockar och hårnät på sig.

164

Foto av klostret som är byggt på en bergsklippa. Nedanför husväggarna stupar det brant ner.

165

Karta över Japan. Här syns att Japan är flera öar som ligger på gränsen till flera av jordens plattor: Stillaohavsplattan, Filippinska plattan, Eurasiska plattan Ochotska plattan. I gränserna mellan plattorna finns japanska graven, Sagamigraven och Nankaigraven.

Här finns också två städer utsatta: Kobe och Tokyo.

165

Foto av ett tåg som går på räls som är byggd några meter ovan marken. I bakgrunden syns Fujis snötäckta berg.

167

Karta som visar att Ryssland gränsar till länderna:

I väster: Finland, Estland, Lettland, Vitryssland, Ukraina.

I söder: Kazakstan, Mongoliet, Kina.

I norr och väst gränsar landet till hav.

I norr finns Ishavet med: Barentshav, Laptevhavet och Östsibiriska havet.

I öster finns Ochotska havet och Berings hav.

I väster finns Uralbergen och i norr Centralsibiriska höglandet.

Här syns att städerna främst ligger i de södra delarna där det inte är berg eller slätter. Undantag är staden Murmansk på Kolahalvön.

Städerna i väster är: S:t Petersburg, Moskva, Niznij Novgorod, Volgograd, Sotji.

I söder: Omsk, Irkutsk och i väster Vladivostok.

167

Karta som visar Rysslands vegetation och klimat. Här finns områden med:

Tundra längst i norr.

Taiga, största delen av Ryssland är taiga.

Blandskog, en liten del i östra och västra landet.

Skog-stäpp, stäppklimat, halvöken och bergsområden finns i södra delarna av landet.

168

Foto av en marknad. Här spelar två män schack. I bakgrunden syns Vasilijkatedralen med sina vackra pelare med lökformade tak.

169

Foto av 12 män som drar upp ett nät. En man visar upp en ca två meter lång stör (fisk).

169

Karta som visar ryska gasledningar in i Europa. Ledningarna går från Ryssland via Vitryssland, Ukraina och i Östersjön in i Europa. De flesta länderna nås via ledningarna utom Norden, Storbritannien, Irland, Spanien, Portugal och staterna på Balkan.

Här syns också levererad gas från Ryssland 2012. Generellt har östra Europa köpt mest gas och sedan minskar handeln ju längre från Ryssland länderna ligger.

170

Foto av en gammal man i en uniform med medaljer. Han röker en cigarett och saknar ett finger på handen.

171

Foto av en mängd hus som är byggda utmed en bergvägg. Husen är små och enkla och är byggda mycket tätt.

172

Karta som visar att Brasilien gränsar till länderna:

I norr: Franska Guyana, Surinam, Guyana, Venezuela och Colombia

I väster: Colombia, Peru, Bolivia, Paraguay, Argentina, Uruguay

I öster har landet kust mot Atlanten.

Flod i norr: Amazonasfloden.

Städerna ligger främst längs Atlantkusten med undantag för Manaus som ligger längs Amazonasfloden och Brasilia och Belo Horizonte inne i landet. Städerna längs kusten heter från norr till söder: Fortaleza, Recife, Salvador, Rio de Janeiro, São Paulo, Curitiba, Porto Alegre

173

Flygfoto av Amazonasfloden som slingrar sig fram i tät regnskog.

174

Foto av en cowboy till häst, han blåser i ett stort horn. Vid honom står en stor hjord med vita kor.

174

Foto av män som lastar av ananas från en båt.

175

2 foton.

- Inuti en fabrik där lastbilshyttar lackeras.
- En motorväg med 17 filer.

176

Foto av scenen under Eurovision.

176

Foto av en perrong.

177

Foto av Berlinmuren. Här är den ca 3 meter hög och går längs med hela gatan. Den är täckt med graffiti med texten, SAVE OUR EARTH. Några män springer ett lopp utmed muren.

178

Foto av en stad som ligger vid vatten. Husen är låga och byggda av sten. På en liten ö finns en borguin.

180

Foto av en man som sitter i ett dike vid en kohage. Bredvid sig har han en cykel.

181

Foto av en strand täckt av parasoller och solstolar. I bakgrunden syns en moské och låga vita hus.

183

Foto av två män i ett galleri.

184

Foto av en flock zebror.

185

Foto av en slaktare som slaktar en ko.

186

Foto av två män som paddlar en kanot på en gata i en stad!

186

Foto av unga kvinnor i en skofabrik som tillverkar fotbollsskor.

187

Foto av pojkar och män som lastar träslanor i båt.

192

Satellitfoto av en virvelvind. I mitten finns "ett öga", en punkt där luften är molnfri.

195

Foto av en flicka som bär ett barn på ca 2 år på höften. Hon är klädd i en vacker sari. I bakgrunden syns ett enkelt hus byggt av bambupinnar och flätat gräs.

196

Foto av tre kvinnor i slöja som sitter på en filt. Framför sig har de pengar, kontoplan och en mobiltelefon.

196

2 pyramiddiagram

Pyramiddiagram som visar Världens befolkning uppdelad efter nivå på välstånd (i miljoner personer). Välstånd = (förmögenhet, bostäder, mark)

Dessa siffror finns i pyramiden (uppifrån och ner, med spetsen uppåt):

> 1 mn \$ 31 mn (0,7 %)

100000–1 mn \$ 361 mn (7,7 %)

10000–100000 \$ 1066 mn (22,9 %)

<10000 \$ 3207 mn (68,7 %)

Pyramiddiagram som visar Fördelning av världens samlade tillgångar (i miljarder USD). (Uppifrån och ner med botten uppåt.)

Dessa siffror finns i pyramiden:

98500 mrd \$ (41,9 %)

101800 mrd \$ (42,3 %)

33000 mrd \$ (13,7 %)

7300 mrd \$ (3,0 %)

200

Foto av en forskare som står vid en mätstation högt uppe på en bergstopp.

200

Foto av en golfbana med perfekt gräsyta där folk spelar golf. I bakgrunden syns 12 människor som klättrar över de höga staketen över gränsen in på golfbanan.

202

3 foton

- En bonde går på en helt torr åker där det inte växer något.
- En översvämmad gata där folk räddar sig ur en buss till en liten båt (eller tvärtom).
- Barriärrevet som består av koraller som bildar 900 öar i havet.

202

Cirkeldiagram som visar de största utsläppsländerna när det gäller växthusgaser.

(Lista i procent:)

Övriga 28,4

Kina 23,43

USA 14,69

Indien 5,7

Ryssland 4,87

Brasilien 4,17

Japan 3,61

Indonesien 2,31

Tyskland 2,23

Korea 1,75

Kanada 1,57

Iran 1,57

202

Foto av ett kolkraftverk med stora skorstenar som ryker jättemycket.

203

Foto av 14 valrossar som trängs på ett litet isflak.

204

Diagram som visar totala växthusgasutsläpp (mrd ton CO₂ ekv/år) från åren 1970-2010. (Siffrorna är ungefärliga i beskrivningen.)

Totala utsläppen har ökat från ca 25 till 50 miljarder ton.

Här visas också olika typer av länders utsläpp (alla siffror i miljarder ton.):

Höginkomstländer (HIL) ökat från 15 till 20

Övre medelinkomstländer (OML) från 5 till 20

Lägre medelinkomstländer (LML) från 3 till 8

Låginkomstländer (LIL) från 2 till 3

204

Logga med ett fotavtryck och texten:

Reducing our Carbon Emissions, We have committed to reduce the carbon footprint of our products, carbon-label.com

205

Modell av "donuten" Den består av sex ringar:

Ring 1: Grunden – innersta delen av munken: vatten, livsmedel, inkomster, hälsa, utbildning, jämställdhet, resiliens (möjlighet att återhämta sig), jämlikhet, inflytande, energi, jobb

Ring 2: Social grund

Ring 3: Det säkra och rättvisa utrymmet för mänskligheten. Inkluderande och hållbar ekonomisk utveckling

Ring 4: Miljömässigt tak

Ring 5: Klimatpåverkan, sötvattenanvändning, kvävecykel och fosforcykel, havsförsurning, kemiska föroreningar, aerosoler i atmosfären, ozonlagrets uttunning, förlust av biologisk mångfald, förändrad markanvändning

207

Modellen visar i tårtbitar hur långt miljöpåverkan gått. Här står de i en lista:

1. Förlust av biodiversitet - gränsen överskriden
2. Klimatförändring - gränsen överskriden
- 3a. Kvävecykeln – nästan överskriden gräns
- 3b. Fosforcykeln mängd - gränsen överskriden

4. Ozonskiktets uttunning i stratosfären - inte överskriden gräns
5. Havsförurning - nästan överskriden gräns
6. Färskvattenanvändning - nästan överskriden gräns
7. Förändra markanvändning procent av landareal som används för jordbruk nästan överskriden gräns
8. Kemisk förorening - inte överskriden gräns
9. Atmosfärisk aerosol - inte överskriden gräns

208

Foto av en solcellsanläggning där paneler är monterade på en flera hektar stor yta.

210

Foto av Han Manil som hjälper en kille på med en svart kavaj.

212

Modell som visar olika Stressfaktorer (här står de i en lista):

- Fattigdom
- Odemokratiska regimer
- Ohälsa
- Migration
- Väpnade konflikter
- Folkökning
- Klimatförändring

213

Modell med Minskning av utsläpp och anpassning till klimatförändringar

Minskning av växthusgaser: minskning med 40–70 procent till 2050.

Klimatanpassning:

Anpassa samhället till dagens klimatförändringar och de som inte kan förhindras i framtiden.

- Bygga skydd mot översvämningar
- Dagvattensystem
- Organisera samhället för värmeböljor
- Strandfordring

Minskning av växthusgaser:

Energi - Övergång till förnybara bränslen. Mindre förluster under produktion och distribution. Elproduktion av biobränslen med koldioxidinfångning och lagring.

Transporter - Minskad total mängd gods att frakta. Godstransporter på järnväg. Övergång till biodrivmedel, vätgas och el. Energieffektivare fordon. Mer kollektivtransporter.

Byggnader - Lågenergihus, biobränsle, smarta elnät, fjärrvärme och fjärrkyla, värmepumpar.

Industri - Teknik som redan finns skulle kunna minska utsläppen med 25 procent. Ny teknik med ytterligare 20 procent, till exempel koldioxidinfångning.

Jord och skog - Växthusgaser från risodling och annan växtodling är dyrt att åtgärda. Undvik avskogning, återställ utarmad jordbruksmark.